

Tres variables per al 2010

- Els governs hauran de tenir en compte els conflictes, la fragmentació del món i les interdependències

PERE VILANOVA*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 31.12.09

Naturalment, a l'aproximar-nos al final de l'any en curs, tendim a fer balanç i, moltes vegades també, grans propòsits d'esmena per a l'any entrant. I la veritat, no sabem ben bé per què els éssers humans fem això al final de l'any i no, per exemple, per Sant Joan o l'1 de setembre. Tot això fa referència a les persones de carn i ossos, però, curiosament, els governs, els estats, les institucions, tendeixen a fer el mateix o una cosa per l'estil: balanços i intencions. La contradicció no és tal, ja que els governs, les institucions, s'expressen a través de persones com vostè i com jo.

Posats a fer balanços i propòsits, el panorama global que qualsevol Govern hauria de tenir en compte de cara al 2010 inclourà les següents tres variables. Totes elles de complex perfil, i cap d'elles susceptible de ser resolta des de la força bruta o des de supremacies unilaterals (o suposadament tals).

Primera variable: la recurrència dels conflictes (s'entén: armats). Si des del 1989 fins al 2003 la mitjana de conflictes armats al món es va mantenir entre 35 i 45, des del 2005 s'ha detectat un lleuger descens, que arriba a ser significatiu (sobre aquest aspecte es pot veure la sèrie Alerta-Metges Sense Fronteres/ Unitat d'Alerta de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB). Però, al mateix temps, s'identifiquen fins a 56 escenaris

d'alt risc, una bona part dels quals són a l'Àfrica. Per tant, la conflictivitat –més desordenada que mai– és una de les variables recurrents d'un sistema polític mundial substancialment inestable. ¿Què hauria de fer qualsevol Govern responsable?

Segona variable: fragmentació creixent del món actual i tornada a la geopolítica. La fragmentació significa que el món no solament és ja postbipolar (això ho sabem des de fa exactament 20 anys), sinó que també sabem que no és *multipolar*. I aquí estan (estem) els experts i analistes a la recerca del concepte *gadget* que substitueixi allò tan agraït de la Guerra Freda i sobretot, l'*equilibri de poders*. Si fos multipolar, n'hi hauria prou d'identificar tots els poders existents –quan ja no són només dos–, nomenar-los i veure si, entre ells, s'equilibren de manera estabilitzadora o no. Però només apareixen els noms de potències emergents, com el Brasil, la Xina i l'Índia. ¿Per què? ¿No hi ha uns altres actors, en el procés polític global? I sobretot ¿els paràmetres de mesurament del poder d'uns i altres són comparables?

La supremacia militar (quantitativa) dels Estats Units ¿li ha permès gestionar unilateralment l'agenda a l'Iraq? No, i a l'Afganistan, tampoc. Però, sense la Xina i l'Índia, ¿es pot pensar seriosament en la possibilitat de portar l'Iran fins a la taula de negociacions sobre la qüestió de la seva agenda nuclear? L'Iran, actor ineludible, a més, per estabilitzar l'Afganistan. Res de món multipolar, si de cas un món com a «sistema de poders fragmentats», o, segons **Sarkozy**, «de poders relatius».

La idea és atractiva, perquè suggereix una tercera variable: interdependències. Més interdependències que mai. Per exemple, el tema de l'energia, que s'acostuma a presentar de manera poc responsable –i

segons criteris d'oportunitat discutibles– com un factor de dependència unilateral d'un en relació amb un altre, i per via de conseqüència, com a factor de debilitat geopolítica. Un exemple molt citat: Europa estaria com qui diu lligada de mans i peus davant Rússia, perquè cada hivern apareix el tema de la penúria energètica. Ara bé, això ha de ser molt matisat. Per començar, la meitat pràcticament dels intercanvis econòmics de Rússia (és a dir, les seves importacions i de les seves exportacions) són amb... la Unió Europea, i el segon client de Rússia, que és la Xina, estava l'any passat en un modest 12%, molt lluny. ¿Qui depèn de qui? ¿Rússia de la UE, o a l'inrevés? La bona notícia és que els uns dels altres. Aquesta interdependència és en si mateixa un factor inductiu de seguretat, perquè es basa en una balança de necessitats mútues que no és responsable qüestionar a la lleugera.

Un altre exemple d'això és la importància de la tornada dels Estats Units i Rússia a la taula de negociació (real, no retòrica) sobre les armes nuclears, al voltant d'una nova versió del Tractat Start (o com se n'hagi de dir la nova versió). ¿Per què? Doncs perquè en aquest 2010 el Tractat de No-Proliferació (TNP) nuclear que estarà sobre la taula, és un tractat útil, però en precari, inclou moltes de les contradiccions del sistema contemporani, subratlla la prepotència dels estats davant de les institucions internacionals.

Però no és versemblant reobrir el debat, reforçar el TNP, sense que abans o en paral·lel les –aquí sí– dues superpotències nuclears restableixin la credibilitat funcional dels controls que van construir en el passat. Quan, a més a més, s'enfrontaven seriosament. N'hi ha més exemples, però la tasca per aquest any 2010 surt d'aquest tipus de balanç: convé aixecar acta de les nostres moltes interdependències,

reforçar-les, i dotar-les d'uns mecanismes formals i informals de consolidació. No hi ha pla B.

* Catedràtic de Ciència Política (UB) i analista en Defensa.